

I SKYGGEN AF PESTEN

ANETTE BROBERG KNUDSEN

I SKYGGEN AF PESTEN

ANETTE BROBERG KNUDSEN

ANETTE BROBERG KNUDSEN

I skyggen af pesten

LOHSE

INTRO

Solen skar gennem de tynde, grå skyer og tegnede lyse streger ned over himlen, så gyldne pletter dansede på den brune hede. Et solstrejf ramte vingerne på en ravn og fik de sorte fjer til at spille i blå og grønne nuancer. Den var på vej mod nordøst. Fløj på sine stærke vinger hen over den flade ødemark og de spredte, forkrøblede buske. Et par hjulspor dernede førte hen over sensommerens lilla, blomstrende lyng. En sti slyngede sig gennem det ugæstfri landskab og forsvandt ind over en lav bakke ud mod horisonten. En flok får gik og nippede noget spiseligt mellem lyng og stive græsser. Den lette vind susede i de krogede enebær og slåenbuske, men det løse flyvesand i de nøgne klitter, der lå som et åbent sår i heden, blev heldigvis liggende.

Ravnen sejlede hen over en gruppe forsømte huse og gårde omgivet af nogle få smalle marker med gråligt korn og græsklædte overdrev. I udkanten af landsbyen lå et stort hus af kampesten af den slags, som mennesker byggede til Guds ære, men der var ingen mennesker at se. Der var stille dernede, og ingen røg steg op fra husenes røghuller. Et par magre køer gik planløst rundt mellem gårdene, og en hund rodede i en bunke affald. Ravnen sagtnede farten et øjeblik. Der kunne være gode sager i den bunke, men den var ikke sulten, og hunden så stor og stærk ud. Ravnen fløj videre; den skulle hjem til sin rede i et gammelt asketræ, der stod trodsigt og ensomt længere mod nord på den vidtstrakte hede.

Ravne er kloge, og den her havde set mange ting i verden med sine klare, sorte øjne. Den huskede. En dårlig tid havde det været for menneskene dernede, somre så våde og korte, at der ikke var meget korn at høste, og kolde vintre, der krævede meget brænde. Stærke mænd til hest og andre til fods med våben i hænderne var kommet forbi på stierne, og de varslede altid krig og ulykke. Men det var allerede et stykke tid siden. Måske flere år. Nu var det, som om menneskene for det meste gemte sig. Eller de var blevet borte.

Men dér kom en enkelt vogn skramlende hen over den ujævne vej med en kraftig stud spændt for. En kvinde og et barn sad og krøb sammen på vognen, der var læsset med træ-kasser og kurve. En mand trampede af sted ved siden af og styrede trækdyret og drev samtidig fire-fem får og en enkelt ko foran sig. De tre mennesker var tavse og stirrede frem for sig.

De var på flugt. Det kunne raven se. Men det var ikke krigere, de var på flugt fra. Det var noget andet. Noget, der lurede i luften og hviskede i vinden. Noget, der pludselig kunne indhente et menneske som en rovfugl, der slår ned på et svagt dyr. Men raven behøvede ikke være bange. Det var ikke noget, der bed på kragefugle.

Den sorte fugl steg højere op og gled et langt stykke på en let søndenvind, og de brede vinger spejlede sig et øjeblik som en streg i en lille sø, den svævede hen over. Nu kunne den skimte en ny håndfuld fattige huse med strå og lyng på taget. På en bakke lidt derfra lå endnu et stort stenhus og ved siden af den en høj af den slags, som mennesker i gamle dage byggede til ære for de afdøde. Så var der ikke langt til det gamle asketræ med reden, hvor dens mage og de store, flyvefærdige unger ventede.

KAPITEL 1

Randbøl var en lille samling gårde og huse, der klumpede sig sammen neden for den svage skråning, der førte op til kirken og den ældgamle høj. De fleste bøndergårde var fæstegårde under biskoppen i Ribe eller herremanden på Engesholm. Men Laurs' fars gård, Højgården, var den største og vigtigste gård i Randbøl, og han ejede den selv; de gamle sagde, at den også var byens ældste, grundlagt af en fjern forfader til Laurs. Alle bønderne i byen var fælles om ploven, som de pløjede de sandede marker med. Men selvfølgelig var Gisle på Højgården den mest betydningsfulde. Ham, som man lyttede til. Det var ikke noget, folk i landsbyen snakkede om til daglig. Sådan var det bare. Og når drengene i landsbyen havde tid til at lege, var det Laurs fra

Højgården, der var den mest betydningsfulde og ham, de andre lyttede til. Sådan var det bare.

Men der var ingen, der legede mere.

Laurs sad på en trebenet skammel ved ildstedet og rørte i en gryde, der hang over gløderne og simrede med en portion havresuppe. Men han kiggede ikke i gryden, og en gang imellem røg der er et par dråber ned i gløderne, hvor de hvæsedede og lugtede brændt. Egentlig havde suppen allerede kogt for længe, men det tænkte Laurs ikke på. Det eneste, han tænkte på, var Jon, der lå og hostede i den alkove, som de to brødre plejede at dele. Men Laurs havde ikke sovet i alkovent sammen sin lillebror de sidste nætter. Faktisk havde han nærmest ikke sovet. Kun siddet og vogtet over Jon og givet ham vand eller øl og tørret sveden af hans pande med en klud.

»Jeg fryser,« klynkede Jon med en tynd stemme.

Laurs tog gryden af krogen i ildstedet og satte den på det lerstampede gulv. Han fandt et fåreskind og gik hen og lagde det over lillebroren. Alle folk sagde, at Gisles to sønner lignede hinanden som to kobbermønter – det næsten hvide hår og de vandblå øjne, der sad lidt langt fra hinanden i et bredt ansigt.

»Her, så skal du nok få varmen.« Laurs rakte hånden ud for at stryge lillebroren over håret, men lod alligevel være. Man skal ikke røre de syge, havde hans mor sagt, så springer sygdommen over på en selv. Hun havde holdt både sig selv og Jon inde i huset, så de kunne undgå sygdommen. Og helst havde hun også buret Laurs og hans far inde, men de var jo nødt til at være ude og passe dyrene og markerne sammen med karlene. For selv om Laurs ikke havde de samme kræfter som en voksen mand, kunne han allerede styre et okseforspand. Moren havde brændt duftende urter i ildstedet og tegnet hvide kridtkors på dørkarmen for at drive pesten væk. Men hun var alligevel død. Først hende og tre dage senere deres far. Nu var det over en uge siden, at Jon og Laurs var blevet alene.

»Jeg skal nok passe på dig,« havde Laurs sagt og knuget Jons spinkle 6-årige krop ind til sig. Jon havde stået med forstenede øjne og set på, da mændene lagde farens døde krop ned i graven, svøbt ind i hans fineste kappe, og hr. Niels i sin slidte præstedragt læste de hellige ord fra sin bog. Laurs havde ringet med klokken i klokkestablen ved siden af kirken, selv om han næsten ikke syntes, han havde kræfter til det. »Jeg skal nok

passe på dig,« havde han hvisket til Jon igen, da de den første aften skulle sove helt alene i det mørke hus.

Men nu lå Jon her og gispede af feber. »Jeg har det så varmt,« stammede han og prøvede at skubbe fåreskindet af. Men han havde ikke kræfter til det.

Laurs tog skindet af ham og satte sig på hug ved sengen med en lille skål havresuppe. Han gav broren lidt på en ske. Men efter to mundfulde rystede Jon på hovedet og mumlede, at det smagte af aske. Laurs kiggede på suppen i skålen. Før i tiden – da alt var almindeligt og nemt – ville han have spist resterne. For mad måtte ikke gå til spilde. Men sygdommen var vel også sprunget ned i skålen, når Jon havde spist af den. Laurs satte skålen ved siden af ildstedet og tog i stedet gryden og tømte den i hurtige, slubrende mundfulde med en ren ske.

»Jeg er tørstig,« mumlede Jon, og Laurs skyndte sig at tørre sig om munden. Han holdt et krus med tyndt øl til lillebrorens læber og fik ham til at drikke lidt.

»Du skal nok blive rask. Det er bare feber,« trøstede han. Selv om feber jo var slemt nok. Deres søster Kirstine var død for to år siden af

feber og hoste. Hun var blevet 10 år, og Laurs havde savnet hende lige siden, for han havde kun været et år ældre end hende, og de havde altid været sammen. Men det var trods alt ikke alle, der fik feber, som døde af det. Laurs selv havde også ligget og svedt og frosset og kastet op dengang. Men han var blevet rask igen.

Han rejste sig træt og gik hen til bordet under det lille firkantede vindue, der lod en stribe lys falde ind gennem den halvt gennemsigtige rude af svinehud. Laurs skævede hen til den lukkede dør. Han havde ikke været udenfor i de fire dage, hvor Jon havde været syg, og han vidste ikke, hvad der var sket i landsbyen i mellemtiden. Om der var flere, der var blevet syge. Eller rejst. På bordet stod der en lille krukke med udtræk af tusindfryd. Laurs tog den med hen til sengen og dyppede en klud i det.

»Det her skal nok tage feberen,« hviskede han og vaskede Jons ansigt med udtrækket. »Det er noget, mor lærte mig engang.«

Lidt efter faldt Jon i en tung søvn, og hans vejrtrækning lød regelmæssig og sund, som om han ikke fejlede spor. Laurs sad længe og kiggede på ham og så, hvordan øjnene bevægede sig under de lukkede øjenlåg. Han prøvede at

huske de latinske bønner, han havde lært hos hr. Niels, men ordene tumlede rundt i hovedet og ville ikke ud. »Gud i himlen, lad det ikke være pest,« var alt, hvad han kunne få frem. »Lad min bror leve.«

Til sidst blev hans egne øjne så trætte, at han var nødt til at lægge sig lidt. Han skævede over til forældrenes alkove, men havde ikke lyst til at lægge sig i den og rullede sig i stedet bare sammen på fåreskindet på gulvet med en kappe over sig. Han lukkede øjnene og forestillede sig, at der ikke var noget som helst uden for den her trygge hule, at der ikke var noget, der hed pest, og ikke noget at være bange for.

Så sov han.

Han vågnede med et sæt ved, at Jon gav et lille skrig fra sig. »Det stikker,« græd broren.

Der var mørkt i stuen, og gløderne henne i ildstedet var næsten gået ud. Laurs hviskede til Jon: »Det skal nok gå, det skal nok gå.« Han rodede op i gløderne og pustede til dem, indtil der kom en lille, skarp flamme. Så tændte han et tællelys og satte det i en stage.

Han gik hen til Jon og kiggede på ham i det varme skær fra lyset. »Det stikker,« gentog Jon

og så på ham med bange øjne. »Alle vegne. Som om det var en hel masse pile.«

Laurs bøjede sig over ham. Nu så han det: en byld ved det venstre øre og et stort, rødt udslæt, der bredte sig op over halsen og den ene kind.

Så var det alligevel pest.

ANETTE BROBERG KNUDSEN

I skyggen af pesten

LOHSE

INTRO

Solen skar gennem de tynde, grå skyer og tegnede lyse streger ned over himlen, så gyldne pletter dansede på den brune hede. Et solstrejf ramte vingerne på en ravn og fik de sorte fjer til at spille i blå og grønne nuancer. Den var på vej mod nordøst. Fløj på sine stærke vinger hen over den flade ødemark og de spredte, forkrøblede buske. Et par hjulspor dernede førte hen over sensommerens lilla, blomstrende lyng. En sti slyngede sig gennem det ugæstfri landskab og forsvandt ind over en lav bakke ud mod horisonten. En flok får gik og nippede noget spiseligt mellem lyng og stive græsser. Den lette vind susede i de krogede enebær og slåenbuske, men det løse flyvesand i de nøgne klitter, der lå som et åbent sår i heden, blev heldigvis liggende.

Ravnen sejlede hen over en gruppe forsømte huse og gårde omgivet af nogle få smalle marker med gråligt korn og græsklædte overdrev. I udkanten af landsbyen lå et stort hus af kampesten af den slags, som mennesker byggede til Guds ære, men der var ingen mennesker at se. Der var stille dernede, og ingen røg steg op fra husenes røghuller. Et par magre køer gik planløst rundt mellem gårdene, og en hund rodede i en bunke affald. Ravnen sagtnede farten et øjeblik. Der kunne være gode sager i den bunke, men den var ikke sulten, og hunden så stor og stærk ud. Ravnen fløj videre; den skulle hjem til sin rede i et gammelt asketræ, der stod trodsigt og ensomt længere mod nord på den vidtstrakte hede.

Ravne er kloge, og den her havde set mange ting i verden med sine klare, sorte øjne. Den huskede. En dårlig tid havde det været for menneskene dernede, somre så våde og korte, at der ikke var meget korn at høste, og kolde vintre, der krævede meget brænde. Stærke mænd til hest og andre til fods med våben i hænderne var kommet forbi på stierne, og de varslede altid krig og ulykke. Men det var allerede et stykke tid siden. Måske flere år. Nu var det, som om menneskene for det meste gemte sig. Eller de var blevet borte.

KAPITEL 1

Randbøl var en lille samling gårde og huse, der klumpede sig sammen neden for den svage skråning, der førte op til kirken og den ældgamle høj. De fleste bøndergårde var fæstegårde under biskoppen i Ribe eller herremanden på Engesholm. Men Laurs' fars gård, Højgården, var den største og vigtigste gård i Randbøl, og han ejede den selv; de gamle sagde, at den også var byens ældste, grundlagt af en fjern forfader til Laurs. Alle bønderne i byen var fælles om ploven, som de pløjede de sandede marker med. Men selvfølgelig var Gisle på Højgården den mest betydningsfulde. Ham, som man lyttede til. Det var ikke noget, folk i landsbyen snakkede om til daglig. Sådan var det bare. Og når drengene i landsbyen havde tid til at lege, var det Laurs fra

Højgården, der var den mest betydningsfulde og ham, de andre lyttede til. Sådan var det bare.

Men der var ingen, der legede mere.

Laurs sad på en trebenet skammel ved ildstedet og rørte i en gryde, der hang over gløderne og simrede med en portion havresuppe. Men han kiggede ikke i gryden, og en gang imellem røg der er et par dråber ned i gløderne, hvor de hvæsedede og lugtede brændt. Egentlig havde suppen allerede kogt for længe, men det tænkte Laurs ikke på. Det eneste, han tænkte på, var Jon, der lå og hostede i den alkove, som de to brødre plejede at dele. Men Laurs havde ikke sovet i alkovent sammen sin lillebror de sidste nætter. Faktisk havde han nærmest ikke sovet. Kun siddet og vogtet over Jon og givet ham vand eller øl og tørret sveden af hans pande med en klud.

»Jeg fryser,« klynkede Jon med en tynd stemme.

Laurs tog gryden af krogen i ildstedet og satte den på det lerstampede gulv. Han fandt et fåreskind og gik hen og lagde det over lillebroren. Alle folk sagde, at Gisles to sønner lignede hinanden som to kobbermønter – det næsten hvide hår og de vandblå øjne, der sad lidt langt fra hinanden i et bredt ansigt.

»Her, så skal du nok få varmen.« Laurs rakte hånden ud for at stryge lillebroren over håret, men lod alligevel være. Man skal ikke røre de syge, havde hans mor sagt, så springer sygdommen over på en selv. Hun havde holdt både sig selv og Jon inde i huset, så de kunne undgå sygdommen. Og helst havde hun også buret Laurs og hans far inde, men de var jo nødt til at være ude og passe dyrene og markerne sammen med karlene. For selv om Laurs ikke havde de samme kræfter som en voksen mand, kunne han allerede styre et okseforspand. Moren havde brændt duftende urter i ildstedet og tegnet hvide kridtkors på dørkarmen for at drive pesten væk. Men hun var alligevel død. Først hende og tre dage senere deres far. Nu var det over en uge siden, at Jon og Laurs var blevet alene.

»Jeg skal nok passe på dig,« havde Laurs sagt og knuget Jons spinkle 6-årige krop ind til sig. Jon havde stået med forstenede øjne og set på, da mændene lagde farens døde krop ned i graven, svøbt ind i hans fineste kappe, og hr. Niels i sin slidte præstedragt læste de hellige ord fra sin bog. Laurs havde ringet med klokken i klokkestablen ved siden af kirken, selv om han næsten ikke syntes, han havde kræfter til det. »Jeg skal nok

passe på dig,« havde han hvisket til Jon igen, da de den første aften skulle sove helt alene i det mørke hus.

Men nu lå Jon her og gispede af feber. »Jeg har det så varmt,« stammede han og prøvede at skubbe fåreskindet af. Men han havde ikke kræfter til det.

Laurs tog skindet af ham og satte sig på hug ved sengen med en lille skål havresuppe. Han gav broren lidt på en ske. Men efter to mundfulde rystede Jon på hovedet og mumlede, at det smagte af aske. Laurs kiggede på suppen i skålen. Før i tiden – da alt var almindeligt og nemt – ville han have spist resterne. For mad måtte ikke gå til spilde. Men sygdommen var vel også sprunget ned i skålen, når Jon havde spist af den. Laurs satte skålen ved siden af ildstedet og tog i stedet gryden og tømte den i hurtige, slubrende mundfulde med en ren ske.

»Jeg er tørstig,« mumlede Jon, og Laurs skyndte sig at tørre sig om munden. Han holdt et krus med tyndt øl til lillebrorens læber og fik ham til at drikke lidt.

»Du skal nok blive rask. Det er bare feber,« trøstede han. Selv om feber jo var slemt nok. Deres søster Kirstine var død for to år siden af

feber og hoste. Hun var blevet 10 år, og Laurs havde savnet hende lige siden, for han havde kun været et år ældre end hende, og de havde altid været sammen. Men det var trods alt ikke alle, der fik feber, som døde af det. Laurs selv havde også ligget og svedt og frosset og kastet op dengang. Men han var blevet rask igen.

Han rejste sig træt og gik hen til bordet under det lille firkantede vindue, der lod en stribe lys falde ind gennem den halvt gennemsigtige rude af svinehud. Laurs skævede hen til den lukkede dør. Han havde ikke været udenfor i de fire dage, hvor Jon havde været syg, og han vidste ikke, hvad der var sket i landsbyen i mellemtiden. Om der var flere, der var blevet syge. Eller rejst. På bordet stod der en lille krukke med udtræk af tusindfryd. Laurs tog den med hen til sengen og dyppede en klud i det.

»Det her skal nok tage feberen,« hviskede han og vaskede Jons ansigt med udtrækket. »Det er noget, mor lærte mig engang.«

Lidt efter faldt Jon i en tung søvn, og hans vejrtrækning lød regelmæssig og sund, som om han ikke fejlede spor. Laurs sad længe og kiggede på ham og så, hvordan øjnene bevægede sig under de lukkede øjenlåg. Han prøvede at

huske de latinske bønner, han havde lært hos hr. Niels, men ordene tumlede rundt i hovedet og ville ikke ud. »Gud i himlen, lad det ikke være pest,« var alt, hvad han kunne få frem. »Lad min bror leve.«

Til sidst blev hans egne øjne så trætte, at han var nødt til at lægge sig lidt. Han skævede over til forældrenes alkove, men havde ikke lyst til at lægge sig i den og rullede sig i stedet bare sammen på fåreskindet på gulvet med en kappe over sig. Han lukkede øjnene og forestillede sig, at der ikke var noget som helst uden for den her trygge hule, at der ikke var noget, der hed pest, og ikke noget at være bange for.

Så sov han.

Han vågnede med et sæt ved, at Jon gav et lille skrig fra sig. »Det stikker,« græd broren.

Der var mørkt i stuen, og gløderne henne i ildstedet var næsten gået ud. Laurs hviskede til Jon: »Det skal nok gå, det skal nok gå.« Han rodede op i gløderne og pustede til dem, indtil der kom en lille, skarp flamme. Så tændte han et tællelys og satte det i en stage.

Han gik hen til Jon og kiggede på ham i det varme skær fra lyset. »Det stikker,« gentog Jon